

O NEKIM IZDANJIMA *QUINQUAGINTA PARABOLAE*
I DE HUMILITATE ET GLORIA CHRISTI
MARKA MARULIĆA

Petar Runje

Pregledao sam nekoliko svezaka u Vatikanskoj biblioteci u kojima su zabilježene knjige što su se krajem 16. stoljeća nalazile u raznim samostanima širom Italije. Spomenuti svesci nalaze se pod signaturama: *Cod. Vat. Lat.* 11266–11326. Dotični popisi nastali su na zahtjev Svetog Oficija, sa svrhom da se pročiste biblioteke, tj. da se odstrane tada zabranjene knjige, a i dijelovi pojedinih knjiga koje nisu dospjele na popis zabranjenih knjiga trebali su biti »pročišćeni«.

Tako nalazim u *Cod. Vat. Lat.* 11286. i ovaj zapis, koji se odnosi na Marka Marulića: »*Correctiones aliquorum Librorum, In libro qui inscribitae (!) Institutio bene beateque vivendi Autore Marco Marulo sunt mea sententia delenda: in libro 4. cap. 4. pag. 248 haec verba: Alle volte é neccessario il mentire, cioè quando la cosa stara in modo che se non si dice la bugia, ó si verra a commetere un maggior peccato, ò perdere un maggior bene.*«¹

Poznato je da je ovaj kratki pasus bio u raznim izdanjima ili potpuno ispušten ili pak u sačuvanim primjercima prekriven crnilom da se nije mogao čitati. Prema gornjoj bilješci vjerujem da neće biti teško i točno odrediti na koje se izdanje Marulićeve *Institucije* odnosi jer je uz knjigu i poglavlje naznačena i stranica 248.

Prema tim kodeksima zabilježio sam (već sam nešto i objavio u *Maruliću* 4/92) razna izdanja koja su nam do sada iz drugih izvora sasvim nepoznata.²

Ovdje ću iznijeti neke podatke o knjigama Marka Marulića *Quinquaginta parabolae* i *De humilitate et gloria Christi*.

¹ VATIKANSKA BIBLIOTEKA, *Cod. Vat. Lat.* 11286. str. 518.

² Ovdje dodajem da sam već ranije poslao dva članka o starijim, uglavnom nepoznatim, izdanjima pa i inkunabulama *Evangelistara* i *Institucije* Marka Marulića. Vjerojatno će dotični članci biti i objavljeni i prije nego ovaj kratki osvrt ugleda svjetlo dana.

QUINQUAGINTA PARABOLAE

U do sada najpotpunijoj Bibliografiji Marulićevih djela, ovoj Josipa Badalića, objavljenoj prije više od četrdeset godina, navode se samo tri izdanja ovoga djela, i to:

»Marci Maruli *quinquaginta parabole*. Ed. Franciscus Lucensis. Venetiis per Laurentium de Rosis Ternisinum, MDX«.

»Marci Maruli *Quinquaginta parabolaе*. Venetiis Industria Francisci Lucensis in aedibus Petri Liechtenstein, MDXVII.«

»Marci Maruli *Quinquaginta parabolaе* (per Franciscum Julianum Veenetum editae) Coloniae, apud J. Gymniscum, 1529, Mense Septembri.«³

K tomu Badalić donosi i dva prijevoda dotičnog izdanja, koji su novijeg datuma.

Potvrdu za izdanje iz godine 1510. u pregledanim zbornicima našao sam u dva kodeksa, i to u *Cod. Vat. Lat.* 11271. str. 201v., zatim u *Cod. Vat. Lat.* 11280 na str. 107, gdje stoji: »Marci Maruli Spalatensis quinquaginta parabole Venetiis per Laurentium de Rosis Ternisani 1510 (!) 22. Augusti«.

Također za izdanje iz godine 1517. pribilježio sam više podataka, a navodim dva: »Marci Maruli, parabole Venetiis industria Francisci Lucensis in edibus Petri Liechtenstein 1517«.⁴ K tomu »Marci Maruli Quinquaginta parabole Imp. Venetiis in edibus Petri Liechtenstein in 8«.⁵

Nekoliko izdanja sam pribilježio kojih nema u Badalićevoj bibliografiji.

Jedno izdanje Markovih *Priča* sigurno je postojalo i godine 1515. Čini se da u to ne može biti sumnje jer je podatak pribilježen u kodeksu 11268. dosta precizno: »Marci Maruli, Quinquaginta parabole Impr. Venetiis per Georgium Rusconem anno dni 1515 die 23. Junij in eodem libro continetur...«.⁶ Venecijanski tiskar Giorgio Rusconi tiskao je u Veneciji knjige od godine 1500. do 1522. njegoova tiskara je nastavila rad jer su je naslijedili njegova žena i djeca.⁷

Godine 1510. izdao je Laurentius de Rosis u Veneciji Marulićevih pedeset priča, koliko se za sada zna, prvi put. U popisu knjiga, koje je za cijelu svoju kongregaciju regularnih klerika napravio general reda Andrija Abertini i službeno je predao na uvid kardinalu Veroneu, koji je bio za to područje nadležan, nalazi se i ovaj podatak: »Opus de humilitate et gloria Christi et *quinquaginta parabole Marci Maruli*, Venetiis per Laurentium de Rosis, 1518 in 8 t. 1«.⁸ Tiskar Laurentius de Rosis djelovao je u raznim mjestima, među kojima je svakako i Venecija, od početka 16. stoljeća do godine 1523.⁹ Ovdje su navedena u jednom svesku dva Marulićeva djela i za oba možemo pretpostaviti da su tiskana godine 1518. jer je popisivač stavio samo godinu 1518. Jesu li oba djela i tiskana kao cjelovita knjiga, tj. u jednom svesku, kako nam sugerira gornji podatak, ili su možda naknadno zajedno uvezana, sigurno će trebati provjeriti, ako se uđe u trag ovim do sada nepoznatim izdanjima.

³ JOSIP BADALIĆ, *Bibliografija Marulićevih djela i radova o životu i djelima Marulićevim*, u ZBORNİK MARKA MARULIĆA 1450–1950, Zagreb, 1950. U gore navedenim podacima ispustio sam opis knjige i sitnije podatke koji nisu bitni za ovaj prikaz.

⁴ VATIKANSKA BIBLIOTEKA, *Cod. Vat. Lat.* 11277 str. 92v.

⁵ VATIKANSKA BIBLIOTEKA, *Cod. Vat. Lat.* 11292. str. 21v.

⁶ VATIKANSKA BIBLIOTEKA, *Cod. Vat. Lat.* 11268. str. 636r.

⁷ GEDEON BORSA *Clavis typographorum librariorumque Italiae 1465–1600* Sv. I, Aureliae Aquensis, 1980. (Str. 285.)

⁸ VATIKANSKA BIBLIOTEKA, *Cod. Vat. Lat.* 11318 STR. 38v.

Jedan od vrlo plodnih izdavača od kraja 15. stoljeća do godine 1538. bio je Bernardinus Stagnino. Godine 1538. Stagnino je prestao s izdavačkom djelatnošću a umro je godine 1540. Zna se da je tijekom triju posljednjih godina tiskao oko 47 raznih izdanja.¹⁰ Ovdje sam namjerno rekao »oko«, jer citirani autor donosi broj 47, ali u navedenom djelu ne spominje »Pedeset priča« Marka Marulića, a za to izdanje imamo siguran podatak u jednom od vatikanskih kodeksa: »Marci Maruli Quinquaginta Parabolae Ven. per p. Bernardinum Stagninum 1538«.¹¹ S. Pillinini u cjelovitom popisu djela tiskanih od Bernardina Stagnina bilježi 19 izdanja raznih knjiga pod godinom 1538, no ne registrira djelo Marka Marulića. Svakako da će biti zanimljivo ako se uspije pronaći koji primjerak *Parabola* od toga vrlo sposobnog tiskara.

U kodeksu br. 11324. na str. 25r bilježim kratki zapis u kojemu se spominje nepoznato izdanje *Parabola* Marka Marulića. U kapucinskim samostanima u Milanu godine 1600. zabilježeno je dvanaest različitih djela Marka Marulića. Među ostalima nalazi se jedan primjerak »De humilitate Christi Ven. per. Bernardinum de Vitalibus 1517.«. Nalazi se više primjeraka raznih izdanja *Evangelistara* i *Institucije* Marka Marulića i »Eiusdem Parabolae sine impresore et loco 1550«.¹² Za sva djela se točno navodi godina izdanja, mjesto i redovito izdavač, ali za ovo djelo kao i jedan primjerak *Institucije* iz godine 1574. ne spominje se mjesto tiskanja ni tiskara.

Prema iznesenim podacima *Parabolae* Marka Marulića bile su objavljene do godine 1550. šest puta, i to 1510, 1515, 1517, 1518, 1538. i 1550. godine. Do sada su, koliko je meni znano, bila poznata samo dva izdanja u Italiji u tom vremenskom razdoblju. Ti sitni podaci daju nam nadu da će se kadli tadli pronaći i koji primjerak do sada nepoznatih izdanja. Da bismo do toga došli, potrebno je brižljivo skupljati podatke i pregledavati brojna izdanja objavljenih knjiga u 16. stoljeću. Vjerojatno ćemo biti i mnogo bolje sreće nego sa samim inkunabulama. Tek su se u novije vrijeme počele ozbiljno bilježiti tiskane knjige iz 16. stoljeća. Kao što je donedavno bio veliki interes za inkunabule (1450. do 1500), sada sve više raste interes za tiskana djela 16. stoljeća.

DE HUMILITATE ET GLORIA CHRISTI

U Badalićevoj bibliografiji što se tiče Marulova djela *De humilitate et gloria Christi* još smo siromašniji pribilježenim izdanjima. Naime, samo je navedeno latinsko izdanje iz godine 1519, a u prijevodu na talijanski jezik izdanje iz godine 1596, te *Poniženi i uzvišeni Isus*. Preveo F. Cherubin Šegvić. Zadar, Katol. hrv. tiskara, 1892. 8. 384. str.«¹³

Međutim, prema bilješkama koje sam pronašao u gore navedenim vatikanskim kodeksima iz kraja 16. stoljeća, situacija je mnogo bolja. Postojalo je više izdanja toga djela, koje je tiskano barem desetak godina prije nego što smo do sada znali. U jednom od kodeksa pribilježio sam: »Marci Maruli, de humilitate Christi per Franciscum Lucensem Venetiis impr. Anno 1506«.¹⁴ Čini se da se upravo na ovo tiskano djelo osvrće i Marko Marulić u svojem pismu od 4. travnja godine 1507. U

⁹ GEDEONE BORSA, o.c. str. 279 i 280.

¹⁰ STEFANO PILLININI, *Bernardino Stagnino*. Un editore a Venezia tra Quattro e Cinquecento, Roma 1989. (str. 22).

¹¹ VATIKANSKA BIBLIOTEKA, *Cod. Vat. Lat.* 11296 str. 173r.

¹² VATIKANSKA BIBLIOTEKA, *Cod. Vat. Lat.* 11324. str. 25r.

¹³ JOSIP BADALIĆ, o.c. str. 325. i 331.

¹⁴ VATIKANSKA BIBLIOTEKA, *Cod. Vat. Lat.* 11271. str. 402r.

dodatku pisma 4. travnja 1507. Marko piše Jakovu Grassolariju u Veneciju iz Splita: »U moje ime izrazi zahvalnost poštovanom svećeniku Franji Lučaninu! Poslao mi je na dar osam knjiga moga djelca koje je tiskano Tvojom brigom, ispunjujući onu izreku *Propovjednika*: »Daj sedam, pa i osam dijelova!...«.»¹⁵ Marko ovdje naziva to svoje objavljeno djelo »opusculum« — djelce, i profesor Glavičić s velikim oprezom u bilješci s obzirom na takav izraz piše: »Ako je riječ o *Instituciji*, onda ono 'djelce' treba shvatiti kao izraz skromnosti koji je upotrebljen i za *Davidijadu* u posveti kardinalu Grimaniju«.»¹⁶

Smatram da je, iako nema još uvijek sigurne potvrde Franjo Lučanin upravo poslao osam primjeraka tiskane knjige *De humilitate et gloria Christi*, jer je to djelo po svojem obujmu mnogo manje nego *Institucija*. A upotrijebiti izraz »opusculum« za *Instituciju*, mislim da bi bilo i previše skromno, jer ne bi odgovaralo obujmu djela.

Jedno izdanje *De humilitate* bilo je objavljeno i godine 1509. u Veneciji. U kapucinskom samostanu u Napulju godine 1600. nalazilo se nekoliko djela Marka Marulića, među ostalima: »Marci Maruli de Humilitate et gloria Xti. Ven. apud Bernardinum de Vitalibus 1509«.»¹⁷

Treće izdanje *De humilitate* objavljeno je, također od Bernardina de Vitalibus, godine 1517, kako stoji pribilježeno u kodeksu 11324. »Marcus Marulus de Humilitate Xti Ven. per Bernardinum de Vitalibus 1517«.»¹⁸

Četvrto izdanje toga djela već sam naveo prije, gdje se skupa spominje s Parabolama iz 1518. Zapis glasi: »Opus de humilitate et gloria Christi et quinquaginta parabole Marci Maruli, Venetiis per Laurentium de Rosis 1518 in 8. t. 1.«¹⁹

Izdanje iz godine 1519. pribilježio sam u nekoliko različitih kuća kako redovnika, tako regularnih kanonika u nekoliko mjesta. Međutim, to je izdanje poznato i sačuvano u više primjeraka u raznim bibliotekama.

Šesto izdanje *De humilitate* objavljeno je godine 1528, ali u zapisu se ne navodi niti izdavač niti mjesto tiskanja: »Marci Maruli de humilitate et gloria Xti 1528«.»²⁰

U svojim bilješkama pribilježio sam više primjeraka talijanskog izdanja iz godine 1596. To je izdanje poznato i nalazi se u Bibliografiji Josipa Badalića.

Prema tome čini se da je *De humilitate* Marka Marulića bilo vrlo popularno i da je potražnja bila velika. Od godine 1506. do 1528. uključivo bilo je objavljeno šest puta, i to 1506, 1509, 1518, 1519. i 1528. godine. Budući da izlazi kako je bilo objavljivano tri godine uzastopce, tj. 1517, 1518. i 1519, moglo bi se postaviti pitanje nije li tome razlog što se nekada zapisivač knjiga koristio početkom godine po venecijanskom kalendaru tako da je jednom ispalo 1517, a drugi put 1518, te 1518. i 1519. U svakom slučaju, smatram da je bez ikakve sumnje postojalo izdanje iz godine 1517, a isto smatram i za godinu 1518. Izdanje iz godine 1519. dostupno je u nekoliko originalnih primjeraka.

Ovdje sam naveo nešto novih podataka o izdanjima dvaju Marulovih djela koja su nam do sada bila nepoznata. Budući da se radi o velikom broju ranih izdanja, nadati se da će nova istraživanja samo potvrditi ove podatke, a sigurno da bi bilo još mnogo pogodnije kad bi se pronašao pokoji ovakav primjerak.

¹⁵ MARKO MARULIĆ, *Sedam pisama* (pisma na latinskom priredio, preveo i bilješkama popratio B. Glavičić), pronašao i obradio MILOŠ MILOŠEVIĆ, cfr. *Mogućnosti* 11–12/92, str. 979.

¹⁶ BRANIMIR GLAVIČIĆ, o.c. str. 979 bilj. 19.

¹⁷ VATIKANSKA BIBLIOTEKA, *Cod. Vat. Lat.* 11325. str. 29r.

¹⁸ VATIKANSKA BIBLIOTEKA, *Cod. Vat. Lat.* 11324. str. 25r.

¹⁹ VATIKANSKA BIBLIOTEKA, *Cod. Vat. Lat.* 11318. str. 38v.

²⁰ VATIKANSKA BIBLIOTEKA, *Cod. Vat. Lat.* 11269. str. 559r.